

Dijital Araçlar ve Eğitim

Doç. Dr. Süleyman Sadi SEFEROĞLU

Hacettepe Üniversitesi Dijital Medya Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

10 Kasım 2014

Son 30-40 yılda Bilgi ve İletişim Teknolojileri'nde (BİT) yaşanan gelişmeler nedeniyle içinde bulunduğumuz çağ, bilgi ve iletişim çağı olarak da adlandırılıyor. Teknolojinin hayatın her alanına girdiği bu çağda, bilginin kapsamı, bilgiye erişim şekli ve hızı da değişiyor. Öte yandan bilgiye erişimde yeni kanallar ortaya çıkıyor.

Yaşanan bu gelişmeler toplumun okullarımızdan beklentilerini de etkiledi. Okulların öğrencileri bilgiye ulaşma ve onu etkili bir şekilde kullanma konusunda gerekli becerileriyle donatıyor olması bekleniyor.

Başka bir ifadeyle öğrencilerin bilgi teknolojilerini (BT) yalnızca tanımaları değil, bu teknolojileri etkili ve verimli bir şekilde kullanabilmeleri okullarda önemli bir amaç haline gelmiş durumda. Bu bağlamda, çağın ihtiyaçlarına uygun BT ile zenginleştirilmiş eğitim öğretim ortamlarının oluşturulmasının büyük önem taşıdığı söylenebilir.

Günümüzde eğitim amaçlı BİT kullanımı konusu gündeme geldiğinde, üstünde konuşulan ilk nokta o teknolojilerin nasıl daha etkili ve verimli bir şekilde kullanılabileceği oluyor. Örneğin, öğretmenlerin sınıflarında teknolojiyi etkili ve verimli bir şekilde kullanmaları, kullanılan teknolojileri sınıflarında gerçekleştirdikleri öğrenme-öğretme etkinlikleriyle nasıl kaynaştırdıklarıyla (entegrasyon) ilişkili.

Teknolojiyi eğitim ortamlarında kaynaştırma işlemi bir yandan öğretmenin sınıfta yaptığı işi daha etkili hale getirirken, diğer yandan da onların yeni yöntemleri işe koşmalarını da gerektiriyor. Bu da, yeni bilgi ve becerilerin öğrenilmesi anlamına geliyor.

BiT hızla geliştiği için, bir süreliğine kullanılan bir teknoloji bir süre sonra yerine başka bir teknolojiye bırakabiliyor ve bu da teknolojiyi kullananlar için yeni iş yükleri yaratıyor.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanma çabası içinde olan eğitim kurumları bu hedefe ulaşma sürecinde değişik uygulamalar yürütüyorlar. BiT'in en etkili ve verimli şekilde kullanımının sağlanabilmesinde önemli sorumlulukları olan kişiler "öğretmenler, okullardaki yöneticiler ve veliler" şeklinde değerlendirilebilir. Bu sorumlulukların ortaya konulması sürecinde öncelikle eğitim amaçlı kullanılan dijital araçların gözden geçirilmesinde yarar var.

Eğitim ortamlarındaki dijital araçlar üç sınıfa ayrılıyor

Eğitim ortamlarında kullanılan dijital araçların çeşitli şekillerde sınıflandırılması mümkün. Bu araçların bir kısmı "donanım" olarak ele alınırken, bir kısmı "yazılım" ve bir kısmı da "ortamlar" olarak sınıflandırılabilir. Bu arada donanımların birtakım yazılımlar yüklenmeden işlevsel olamadığının da dipnot olarak düşmek gerekiyor.

Eğitim amaçlı dijital araçlardan donanımlara en yaygın örnek olarak "video projektörleri" verilebilir. Ayrıca "akıllı tahtalar" veya "etkileşimli tahtalar" da birçok eğitim ortamında yerlerini alan ve almaya devam eden diğer donanımlar.

Bu arada ancak bir yazılımla birlikte işlevsel hale gelebilen donanımlara mobil araçlar örnek verilebilir. Akıllı telefonlar ve tabletler son 3-4 yılda hem bireysel, hem de eğitsel kullanımlarda büyük ataklar yapmış oluyorlar.

Çok hızlı bir şekilde hayatımıza giren tabletleri kullanan birçok kullanıcı, bu araçları yıllardır kullanıyor gibiler. Oysa tabletlerin ilk tanıtımı yaklaşık dört yıl önce yapılmıştı.

Etkili kullanıyorlar mı?

Öte yandan, bu araçların etkili kullanılıp kullanılmadıkları konusunda soru işaretleri var. Büyük paralar ödeyerek bir mobil cihaz alan kullanıcıların azımsanmayacak bir bölümü bu cihazların potansiyeli konusunda gerekli bilgiye sahip değil.

Örneğin, sayıları hızla artan uygulamaları akıllı telefonlarda kullanan insan sayısının, kullanılan akıllı telefon sayılarıyla karşılaştırıldığında, hayli düşük kaldığı söylenebilir.

Öte yandan, tabletlerin okullarda kullanımları konusunda yaşanan en önemli sıkıntı bu tabletlerde kullanılacak yeterli miktarda ve türde e-çeriklerin (öğrenme materyallerinin) bulunmayışıyla ilgili.

Yazılım grubuna verilebilecek örnekler arasında Microsoft'un "PowerPoint" yazılımı ve son yıllarda sunum piyasasında kendisine yer bulmaya çalışan "Prezi" verilebilir. Sunumlarda kullanılan programlardan PowerPoint bilgisayar ve benzeri yapılarda kullanılabilirken, Prezi kullanıcıların çoğunlukla ağ üzerinde sunumlar yapabilmemesine olanak tanıyor.

Eğitim ortamlarındaki sunumlarda yaygın bir şekilde kullanılan PowerPoint ve benzeri ücretli, ücretsiz yazılımlar öğretim süreçlerine önemli katkıda bulunuyor.

Ortamlar arasında en yoğun kullanıma sahip araç e-posta hizmeti veren araçlardır. Bu araçlar arasında Google'un "e-posta" (gmail) sistemi, Yahoo'nun "e-posta (Yahoo mail)" sistemi, "Microsoft'un e-posta (Hotmail)" sistemi ve Yandex'in "e-posta" hizmeti örnek olarak sayılabilir.

e-Posta grupları eğitim amaçlı da kullanılıyor

e-Posta sistemi günümüzde her düzeydeki iletişimde olmazsa olmaz bir yapı olarak hayatımızın çok önemli bir parçası olmuş durumda. Bu sistem sayesinde bireyler arası, kurumlar arası ve bireyler-kurumlar arası iletişimler çoğunlukla ücretsiz ve hızlı bir şekilde sağlanabiliyor.

Örneğin, öğretmenler öğrencilerine ödevlerini e-posta sistemini kullanarak yollayabiliyor, öğrenciler de ödevlerini bu sistem üzerinden teslim edebiliyor.

Bu arada, tartışma listeleri olarak da bilinen elektronik gruplar hem kişisel, hem de eğitim amaçlı paylaşımlar için yaygın kullanımın söz konusu olduğu platformlar olarak karşımıza çıkıyor.

Bu tür gruplar, birileri tarafından birkaç dakika içinde kurulabiliyor ve gruba üye olanlara toplu mesaj yollanabilmesine olanak sağlıyorlar.

İletişimde kullanılan diğer bir araç ise, videolu haberleşmeye olanak sağlayanlar. Bu tür araçlara en yaygın bilinen bir araç olarak "Skype" örnek verilebilir. Eğitim amaçlı olarak da kullanılan bu ortamda, bireyler hem bireysel, hem de gruplar halinde haberleşmeyi gerçekleştirebiliyorlar.

Ortamlar için verilebilecek diğer popüler örnek ise, sosyal medya olarak bilinenler. Bu ortamlar için de Türkiye'de bilinenlere örnek olarak "Facebook", "Twitter" ve "YouTube" verilebilir.

Öte yandan, arama motorları da bir dijital platform olarak en yaygın kullanılan araçlar arasında boy gösteriyorlar. En yaygın kullanılan hizmetleri arasında arama motorları bulunan Google, genel arama hizmetinin yanı sıra haritada arama (Google Maps) ve akademik çalışmalarını tarama (Google Akademik) gibi özel arama araçlarını da kullanıcıların hizmetine sunuyor.

Ortamlara verilebilecek bir diğer örnek web günlükleri (blog). Çok fazla teknik bilgiye sahip olmadan kullanılabilen bu ortamlar bireylere bir şeyler üretme olanağı sundukları için diğerlerine göre farklı bir konumda.

Web günlükleri gibi bireylerin katkı sağladıkları, üretimde buldukları bir başka ortam "Viki"ler. Bu ortamlarda bireylerin gönüllü katkılarıyla geliştirilen ve kullanıcılara önemli katkılar sağlayan ansiklopediler oluşturulabiliyor. Ancak bu ansiklopedilerle ilgili en önemli sorun ortamdaki bilgilerin doğruluğu konusunda şüphelerin olması.

Eğitim kurumları teknoloji kullanımını öğretmeli

Bireylerin paylaşımlarda bulunmaları için ortam sağlayan yapılardan birisi de "bulut" olarak bilinenler. Bunlar için en popüler araç olarak "DropBox" ve "GoogleDrive" verilebilir.

Bir web sayfası gibi çalışan bu özel ortamlarda oluşturulan dizinlerde çeşitli türden dosyalar depolanabiliyor ve bu dosyalar gerektiğinde başkalarının erişimine kolayca açlabiliyor.

Toplumsal değişme ve gelişmeleri hem başlatan hem de yönlendiren bir kurum olarak eğitim kurumları teknolojik gelişmeleri izlemek, bu teknolojileri kullanmak ve etkili bir şekilde kullanımını öğretmek zorunda.

Ancak okulun paydaşlarından birisi olan velilerin de bu konuda önemli bir pozisyonda oldukları unutulmamalı. Öte yandan, dijital teknolojilerin kullanımıyla ilgili araştırmalar bu teknolojilerin kullanımıyla ilgili ciddi eksiklerimizin olduğunu gösteriyor.

Dijital yerliler olarak adlandırılan ve her türlü teknolojik aracı kullanma konusunda istekli olan genç kuşaklara gerekli yönlendirmelerin yapılabilmesi önemli. Ancak, günümüzde ne öğretmenler, ne de veliler bu konularda yeterli bilgi ve deneyime sahipler.

Bu nedenle bir yandan okullardaki eğitimcilere, diğer yandan da anne-babalara, hem kendi bireysel kullanım süreçlerinde, hem de her türlü teknolojik araçların potansiyel kullanıcıları olan geleceğin gençlerini etkili bir şekilde yönlendirebilmelerinde bu teknolojilerin kullanımlarıyla ilgili ihtiyaç duyulan eğitimler sağlanmalı.

Üstelik bu eğitimler, "Taşı delen suyun kuvveti değil, damlaların sürekliliğidir" şeklindeki atasözünde verilen mesaja uygun olarak bir defaya mahsus olmamalı, süreklilik göstermeli.

Öte yandan son yıllarda yaygın bir şekilde kullanılan dijital araçların önemli bir kısmı akıllı araçlar olarak adlandırılıyorlar. Ancak, bu araçları akıllı yapanın o araçların kendi yapıları olmadığı, onları etkili bir şekilde kullanan bireyler olduğu da unutulmamalı.

Kısaca, dijital araçların etkili bir şekilde kullanılması konusunda gerekli çabaların gösterilmesi bu teknolojilerden toplum olarak gerekli yararı sağlayabilmek açısından önemli. Çünkü toplumdaki bireyleri teknolojinin esiri değil teknolojinin etkili kullanıcıları haline getirmek aynı zamanda sağlıklı bireylere ve dolayısıyla sağlıklı bir topluma sahip olmak demek.
